

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МИСТЕЦТВ І КУЛЬТУРИ

"ОСНОВИ ДИРИГУВАННЯ"
"ДИРИГУВАННЯ"

ПРОГРАМИ
для музичних училищ із
спеціальності № 5.02040401 "Народні інструменти"

КИЇВ - 1995

Укладач:

ПОПОВА Л.К., в.о. доцента Донецької консерваторії
ім. С.С. Прокоф'єва

Рецензенти:

ВЯЗОВСЬКИЙ В.С., викладач Донецького музичного
училища, голова циклової комісії

МАСЛЯННИКОВ Б.Т., викладач Артемівського музичного
училища, голова циклової комісії

ДЕНИСЕНКО В.І., ГАЙДУК Л.О., викладачі
Дрогобицького музичного училища

Редактор:

Московченко Л.В.

Відповідальний за випуск:

ШИНКАРЕНКО С.П.

Всього 216 годин
Самостійна робота 96 годин
Індивідуальних 117 годин

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПІСКА

Диригування у музичному училищі є складовою частиною професійної підготовки студентів.

Весь процес навчання диригування поділяється на два етапи. Перший етап забезпечується програмою "Основи диригування". Він проводиться на другому курсі музичного училища в 3-му та 4-му семестрах. Другий етап у свою чергу поділяється на два періоди, з яких перший період, обсягом в 40 годин, припадає на 3-й курс (5-й та 6-й семестри). Він направлений на більш глибоке вивчення засобів музичної виразності, опанування виконавським процесом та оволодіння диригентським жестом. Другий період, обсягом в 40 годин, припадає на 4-й курс (7-й та 8-й семестри), і має більш високу професійну направленість підготовки студентів до роботи з оркестром народних інструментів в репетиційній та концертній діяльності.

Весь навчальний матеріал в програмах викладено по темах. Відповідне подання матеріалу, його деталізація обумовлені тенденцією розвитку диригентського мистецтва в сучасний період.

Програмами не передбачається погодинний розподіл часу на опрацювання кожної теми, бо в індивідуальній формі занять, враховуючи здібності студентів і складність музичних творів, окремі теми, або деякий матеріал з них, може вивчатися протягом декількох уроків і навіть семестрів.

Складовими частинами програм курсу "Основи диригування" та "Диригування" є також розділи методичних порад, програмних вимог, переліку музичних творів та рекомендованої літератури.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Згідно з навчальним планом, навчання студентів диригуванню починається з другого курсу. Педагог повинен сформувати диригентську поставу, прищепити навички ритмічно точних, вільних від затиску рухів, закласти основи диригування - від цього залежить чи буде студент швидко розвиватися, чи всі подальші зусилля підуть на виправлення здобутих невірних навичок.

Перші уроки не можна починати відразу з диригування музичним твором, бо численні рухові та розумові завдання, що повстануть перед студентом, неодмінно приведуть до невпевненості, наслідком якої завжди з'являється напруженість, затисненість рухів.

Заняття, після короткої розмови про мистецтво диригента, слід розпочати ознайомленням з фізичним станом та особливостями диригентського апарата, відповідно до якого слід підібрати комплекси вправ, здатних звільнити корпус, руки та психіку студента від зайвої напруги.

Ще до того, як почати диригувати зовсім простим музичним твором, треба навчити студента виконувати елементарні диригентські рухи з відчуттям квартольної, а згодом і триольної ритмічної пульсації у жесті, бо поза ритмом не може бути диригентських рухів. Такі ритмічно точні рухи випрацьовуються окремо пальцями та кистю руки, а згодом і всією рукою у різних напрямках, формах та положеннях диригентського простору.

Дуже важко сформувати хорошу технічну основу для розвитку студента, зустрічаючись з ним раз на тиждень, тому краще поділити планову годину на дві півгодини і працювати перший семестр (а може й далі) із студентом двічі на тиждень - це значно полегшує роботу як студента, так і викладача, даючи кращі результати.

Підготовчі заняття можна проводити без фортепіано, допомагаючи собі ритмуванням вибраного ритмічного пульсу та інтонаючи голосом з відповідними наголосами короткі послідовності з гам та знайомих народних пісень. До того ж,

слід привчити студентів до співу, що особливо важливо для майбутніх диригентів.

Основні теми навчання, після детального викладу, потребують подальшого постійного вдосконалювання на наступних уроках.

Дуже зашкоджує розвитку диригента скорий перехід до диригування у швидких темпах. Основні навички тактування слід опрацьовувати у помірних темпах.

Не слід будувати процес навчання за методом "повторюй за мною", при цьому майже ніяк не пояснюючи свої дії, - це дуже застаріла і неправильна методика. Викладач повинен пояснити закономірності того, чи іншого диригентського прийому, показати механізми його дії, а вже потім, переконавшись, що студент зрозумів, підтвердити пояснення виразним показом.

Поряд з розвитком мануальної техніки важливе значення має проблема розвитку волевих якостей майбутнього диригента - адже "диригувати" означає "керувати". Треба добре усвідомлювати, що навіть технічно досконалі прийоми мало чого варті, якщо диригент не виявляє волевих якостей. Звичайно, важливе значення тут мають природні здібності студента, але часом значно гальмує розвиток здібностей недосконала методика навчання, а іноді і обмеженість практичної роботи з оркестром. Викладачу необхідно пам'ятати, що важливою рисою прояву волевих якостей у диригентському жесті є його активність, звукова наповненість, відчуття "матеріальності", опірності звукового потоку, та наполегливість дій диригента. Крім жестів волевого характеру виявляється у відповідній позі та міміці диригента.

Відбирати музичний твір для диригування треба відповідно до навчальних завдань, а не навпаки. Потрібно чітко визначати - володіння якими технічними засобами потребує виконання обраного твору.

Кожна тема подається у програмах відразу у повному обсязі, але опрацювання навчального матеріалу потребує поступовості у переході від простого, елементарного викладу до більш складного.

Основний наголос у навчанні студентів диригуванню викладач повинен робити на якість виконання творів, художню

виразність та інформативну наповненість диригентського жесту.

ПРОГРАМА З КУРСУ "ОСНОВИ ДИРИГУВАННЯ"

Мета курсу - освоєння основ диригування: тактування і афтактування.

Зміст програми - ознайомлення з історією диригування, будовою диригентського апарата та способами керування оркестром та способами виконання процесів тактування і афтактування.

Завдання курсу - опанування диригентськими рухами та діями диригентського апарата.

Тематика навчального матеріалу з курсу "Основи диригування".

Тема: Мистецтво диригування. Історичні періоди розвитку

Особливості мистецтва диригента та його місце у музичному виконавстві. Зародження мистецтва: шумовий засіб відбиття ритму, такту. Хейрономія. Батуга. Система подвійного, а згодом і подвійного керівництва за клавішним інструментом або зі скрипкою у руках.

Новий період розвитку мистецтва - єдиний диригент. Поворот обличчям до оркестру. Диригентська паличка.

Зв'язок розвитку диригентського мистецтва з загальним розвитком та ускладненням музичної мови.

Сучасний диригент - виконавець, керівник, педагог.

Видатні диригенти минулого та сучасні диригенти.

Тема: Будова та функції диригентського апарата.

Диригентська постава. Положення рук.*

Будова та призначення диригентського апарата. Взаємодія його складових частин. Рука - її будова та виразові можливості. Функції правої та лівої рук: їх координація.

Постава диригента: ноги - опора та фундамент апарата; положення корпусу і голови диригента.

Три висотні позиції рук. Плани та діапазони.

* Положення рук викладене по Хазачкову С.

Тема: Основи рухи диригента. Диригентський жест.

Основа рухів диригента - руки людини у побуті та праці. Уява свободи, напруженості та послабленості рухів.

Руки пальцьові, кистьові, ліктьові, плечеві. Руки активні та пасивні; рівномірні, прискорені та сповільнені. Зупинка.

Диригентський жест. Двофазова структура диригентського жесту (вдих - видих, вгору - вниз). Головні ознаки диригентського жесту - звукова наповненість та ритмічна визначеність, квартальна та триольна пульсації у диригентському жесті.

Тема: Метричні схеми тактування*.

Поняття про музичний метр, розміри, долю.

Тактування - як елементарна раціональна система умовної жестикуляції.

Метричні схеми простих розмірів.

Метричні схеми складних та мішаних розмірів. Метрична пульсація у диригентському жесті. Малюнок метричних схем. Його залежність від штрихового засобу ведення звука.

Тема: Ритмічні тривалості та довгота їх звучання у тактуванні.

Тактування довгих ритмічних тривалостей: цілі, половинні, половинні з крапкою. Активні та пасивні жести у відбитті ритмічних тривалостей. Допомога лівою рукою при тактуванні правою.

Тактування тривалості четвертої: повний двофазовий диригентський жест - одна четвертина (у голос "раз - Г...").

Тактування довжини восьмої: на кожен фазу диригентського жесту - одна восьма (у голос "І - раз, І - два...").

Прийоми тактування пауз.

Тема: Показ вступу та зняття звучання. Ауфтаки**.

Показ вступу на початку твору - внутрішня та зовнішня готовність до виконання. Поза та погляд диригента.

Два основних види вступу: з початку долі (з повної долі), та після паузи (з неповної долі). Відповідно до вступу - два види ауфтактів - "повні" та "неповні".

* Колесса М. Основи техніки диригування. К.: "Музична Україна", 1973.

** Мусін І. Техніка дирижування. Л.: "Музыка" 1967.

Прийоми виконання "повільного" виду афтактів: зміна положення рук, амплітуда, швидкість та характер рухів.

Прийоми виконання "швидкого" виду афтактів: м'яке положення рук, амплітуда, швидкість та характер рухів.

Порівняння обох видів.

Показ зняття - важлива функція у виконанні. Як і вступ, потребує підготовки. Підготовка зняття - функція афтакту.

ПРОГРАМА З КУРСУ "ДИРИГУВАННЯ"

Мета курсу - підготовка студентів до самостійної професійної роботи з оркестром народних інструментів.

Зміст програми - робота в музичних творах над опануванням засобів музичної виразності та вдосконалення знань, умінь і навичок в ході окремих виконавських процесів.

Завдання навчання - всебічний розвиток музичних здібностей студента, формування його музичного мислення; виховання умінь та навичок аналізу, контролю і оцінювання якості звукоутворення, звукодобування, звуковедення; прийняття рішень, коректування звучання.

Тематика матеріалу з курсу "Диригування" на перший період навчання.

Психологічні основи диригування та засоби музичної виразності

Тема: Психологічні основи диригування.

Необхідність знань психічних процесів людини (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уявлення, емоції, почуття, воля), психологічних відзнак особистості (темперамент, характер, здібності) та знань спрямування особистості в оволодінні професією диригента.

Вольові риси характеру людини. Структура і види емоційних переживань та відносин.

Способи роботи над розвитком та вихованням окремих психічних якостей майбутнього диригента.

Надання засобам музичної виразності (інтонаціям, прийомам артикуляції, нюансування, окремим елементам форми, фактури і т.д. інше...) психологічності і змістовності звучання.

Тема: Динаміка та її зміни.

Засоби відображення динамічних відтінків для правої та лівої руки.

Значення амплітуди та обсягу жестів у відображенні динамічних відтінків. Ошадливість до розміру та обсягу жестів при помірній динаміці.

Інтенсивність рухів при визначенні сильної динаміки.

Поступове посилення та послаблення динаміки (крещендо - димінуендо).

Раптове посилення та послаблення динаміки ("sub.p-sub/f").

Значення загальної пози та міміки для виразу динаміки.

Тема: Музичний темп та його зміни. Агогіка.

Загальні відомості про темпову класифікацію.

Швидкість чергування жестів, як вирішальний засіб у визначенні темпу. Вплив швидкості жестів на їх обсяг та амплітуду.

Поступові зміни темпу: останній жест попереднього епізоду - носій функції афтакту нового темпу. Зупинка руки перед афтактом - виразовий засіб.

Диригування у повільних темпах - перехід на зменшену ритмічну долю (дроблення).

Диригування у швидких темпах - тенденція до об'єднання жестів, збільшення ритмічної тривалості долі.

Тема: Основні види штрихів.

Штрихи - як артикуляційний засіб розчленування та з'єднування музичних звуків.

Штрих легато: плавність, м'якість рухів всієї руки.

Штрих нон-легато: рівномірність, протяжність, чіткість рухів.

Штрих стаккато: гострота, енергійність рухів, визначальна роль кисті.

Вплив штриха на малюнок метричних схем.

Тема: Внутрішнь-одольова пульсація *

Відображення двофазовим диригентським жестом різних ритмічних угруповань внутрішнь-одольової пульсації (дуолей).

* Ольхов К. Теоретические основы дирижерской техники.

тріолей, квартолей) шляхом розподілу на кожну фазу жесту по одному, по два, або три звуки визначеної тривалості.

Формули внутрішньодольової пульсації:

1:1, 2:1 або 1:2, 2:2 або 3:1, 1:3.

Тема: Акцентування звуків.

Види акцентів: динамічні, ритмічні, метричні, агогічні, інтонаційні, артикуляційні та інші...

Засоби підкреслення початку тактування: удар, поштовх, притиск.

Способи виконання підкреслень - пальцьовий, кистьовий, передплечовий, плечовий.

Тема: Інтонаційні особливості музичного твору.

Виразність мелодійного руху (висхідних, нисхідних інтервалів), ладу, тональності, функціональних зв'язків акордів гармонії, модуляції, лембрів та регістрів.

Способи відображення диригентськими жестами інтонаційних особливостей музичного твору: міра напруження м'язів, зміна напрямку рухів та позиційності рук.

Тема: Фразування.

Звуковедення у жестах диригента. Змістовні зв'язки між звуками мотиву, фрази, речення. Динамічна напруга: початок - кульмінація - спад (перед І кт - І кт - постікт).

Цезура - розмежування у формотворенні.

Тема: Фермати.

Поняття про фермати та їх виразні можливості.

Постановка та витримування фермат. Зняття - головна складність, залежність від подальшого ритмічного малюнка.

Прийоми зняття нескладних видів серединних та заключних фермат.

Тематика матеріалу з курсу "Диригування" другого періоду вчання.

Навички роботи з оркестром народних інструментів.

Тема: Оркестр народних інструментів. Партитура оркестрового твору.

Оркестри народних інструментів України - особливості інструментальних складів. Розміщення оркестрових груп відносно диригента.

Оркестрова партитура. Порядок розміщення окремих інструментів та оркестрових груп у партитурі.

Тема: Фактура оркестрового твору.

Фактура, як організація оркестрового твору по вертикалі. Види фактур. Особливості фактури гомофонного складу. Фактура поліфонічного твору. Вияв окремих оркестрових планів та методи роботи над кожним як окремо, так і в різних поєднаннях.

Тема: Робота над партитурою. Підготовка та проведення оркестрової репетиції.

Докладне вивчення партитури. Формування власного виконавського задуму. Навички складання плану оркестрової репетиції.

Групове та індивідуальне вивчення тексту. Заплановані зміни темпу при роботі над складними розділами фактури. Особлива увага до ритмічної точності виконання - засоби жестового та голосового рахунку ритмічних тривалостей. Повтори з визначеною метою та інші способи в роботі над оркестровим твором під час репетиції.

Відповідність мануальної техніки диригента функціональному призначенню процесу репетиційної роботи.

Тема: Робота в оркестрі над різними видами оркестрового ансамблю: ритмічним, інтонаційним, артикуляційним, динамічним, темповим, агогічним, ансамблем емоційно-образної виразності тощо.

Тема: особливості роботи диригента з музичними творами виконуваними солістами-вокалістами, солістами-інструменталістами, вокальними ансамблями, хором з оркестром.

Ведуча роль партії соліста і підпорядкованість їй оркестрового супроводу. Досконале знання диригентом партії соліста.

Завчасне ознайомлення диригента з виконуваним музичним твором у інтерпретації соліста.

Набуття навичок спільного музикування.

Тема: Концертний виступ.

Загальна та психологічна підготовка студента-диригента до концертного виступу.

Генеральна репетиція. Прогін програми. Виступ.

ПРОГРАМНІ ВИМОГИ

3-й семестр

Підготувати диригентський апарат студента до диригування. Опанувати елементарні диригентські рухи в різних позиціях; оволодіти навиком метроритмічної пульсації в жесті; навиком рахування ритмічних тривалостей голосом та жестом; навиком тактування метричних схем простих розмірів легатного малпонка. Опрацювати показ вступу з повних долей такту.

Музичний матеріал: вправи та етюди за темами уроків, народні пісні; легкі п'єси із збірників перших років навчання на фортепіано.

4-й семестр

Продовжити роботу над вдосконаленням диригентської постави та диригентських рухів. Оволодіти метричними схемами простих розмірів, штрихами легато, стаккато; навичками поступових темпових та динамічних змін; вмінням вступати з повних та неповних долей такту.

На іспиті в кінці 4-го семестру циклова комісія виявляє здатність студента до подальшого навчання диригуванню з метою отримання додаткової кваліфікації диригента оркестру народних інструментів.

Приклад програми:

1. Бах Й. Арія з нотного зошита Анни Магдалени Бах.
2. Шуман Р. Веселий селянин (Дитячий альбом).

5-й семестр

Продиригувати 3 твори (один - по партитурі*). Показати поряд зі схемами простих розмірів, володіння дробленнями або

* Роботу з партитурою можна починати і з 6-го семестру.

мішаними схемами; продемонструвати навички виразного фразування та інші, відповідно до програми, засоби виразовості.

Приклад програми:

1. Моцарт В. Німецький танець № 2 (ля мажор) з циклу Шість німецьких танців - партитура.
2. Калініков В. сумна пісенька.
3. Сусідка - обр. народної пісні.

6-й семестр

Продиригувати 3 твори (два - по партитурі). Показати володіння двома видами афтактів; продемонструвати навички володіння музичною формою - як окремих розділів, так і цілого твору; опанувати швидкі темпи, фермати, синкопи.

Приклад програми:

1. Барток Б. Танець юрегських пастухів з циклу "Угорські картини" - партитура.
2. Бояшов В. Бучний бенкет - з сюїти "Горбоконики" - партитура.
3. Штогаренко А. Поема ре-мінор.

7-й семестр

Продиригувати 3 твори, два з яких виносяться на державний іспит. Показати повне володіння оркестровою фактурою твору, вміння починати з будь-якого такту, здатність працювати над окремими елементами фактури.

Приклад програми:

1. Лисенко М. Елегія
2. Тамарін І. "Матрешки"
3. Барбер С. Адажіо

8-й семестр

Державний іспит проводиться у формі концертного виступу з оркестром народних інструментів училища.

До програми іспиту включаються два різнохарактерних твори з класичного та оригінального репертуару оркестру народних інструментів, один з яких - у власній інструментовці студента, репетиційна робота над цим твором складе другу частину іспиту.

Один з творів програми може бути супроводом солісту вокалісту, або інструменталісту.

Приклад програми:

1. Лисенко М. Елегія
2. Тамарін І. "Матрешки"
Робота з оркестром.

**ПЕРЕЛІК МУЗИЧНИХ ТВОРІВ,
РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ТА
ВИВЧЕННЯ.**

2-й рік навчання 3-й та 4-й семестри

Вправи та етюди до теми уроку, народні пісні в одноголосому або легкому викладі для фортепіано.

Бах Й.С.

З нотного зошита Анни Марії Магдалени Бах:

Арія №№ 32, 33, 35

Менует №№ 3,4,5,7,21

Белза І.

Чотири прелюдії тв.5

Вериківський М.

Прелюдія тв. 2

Войовничий марш

Гендель Г.

Сарабанда

Глієр Р.

Романс

Гозенпуд М.

Казка

Гречанинов А.

Осіньна пісенька

Гріг Е.

Народні пісні

Вальс

Смерть Озе з сюїти "Пер Гюнт"

Дворжак А. Вальс

Зноско-Боровський О.

Чотири прелюдії

Козицький Ф.

З циклу Сім прелюдій: прелюдії №№ 1,3,4,5.

Колесса М.

П'єси для дітей

Осіньний прелюд

Дрібнички (3 частина)

Колодуб Л.

З альбому для дітей:

Мелодія,

Сарабанда,

Ой на горі та й жєнці жнуть

Кореллі А.

Сарабанда

Косенко В.

З циклу "24 дитячі п'єси":

Укр. народна пісня,
На узліссі, Колискова,
Балетна сценка.

Леонтович М. Шедрик,
Дударик та інші хорові обробки народних пісень

Лисенко М.
Меланхолічний вальс
Сумний спів

Люттовський В: Курпівський вальс

Лядов А.
З циклу "8 російських народних пісень":
Колискова, Протяжна, Жартівлива

Майкапар С.
Казочка, Колискова

Моцарт В. А.
Менует ре мінор
6 німецьких танців
4 німецьких танці

Мусоргський М.
Роздум, Сльоза

Ребіков В.
Вальс "Ялинка"

Степовий Я.
Ескіз ре мінор, Місяць ясенький

Стеценко К.
Обробки народних пісень
Романси

Тетцель Е.
Прелюдія до мажор

Хачатурян А.
Андантіно

Чайковський П.
З "Дитячого альбому":
Утрішні роздуми, Мама, марш,
Старовинна французька пісенька,
Солодка мрія, Шарманщик, Хорал.

Шостакович Д.
З сюїти до к/ф "Овід":
Контроданс, Романс

Шуман Р.
З "Альбому для юнацтва": Марш, Хорал,
Пісня полковальника,
Веселий селянин

3-й рік навчання 5-й та 6-й семестри
Беркович І.
Прелюдія

Бетховен Л.
Сонатина соль мажор
З сонат для ф-но:
Менует /№1/
Алегретто /з №Д/
Анданте

Вериківський М.
Арія Панночки з оп. "Вій"

Гайдамака П.
Горить моє серце...

Губайдуліна С.
Дюймовочка

Гріг Е.
З сюїти "Пер Гюнт": Ранок, пісня Сольвейг

Барток Б.
Угорська народна пісня

Барток Б.
Танець соль мажор
Пісня
Песа

Бізе Ж.
Адажіетто (з першої сюїти "Арлезіанка")

Домінчен К.
Варіації на укр. нар. пісню "Летить галка через балку"

Дремлюга М.
Обробки народних пісень
Думка
Скерцо
Думка

Кабалевський Д.
З сюїти "Комедіанти": Лірична сцена, Вальс, Інтермеццо

Колесса М.
Дрібнички
Три коломийки

Колодуб Л.
Гуцульський танець, Аркан, Гопак, Тропак, Троїсті музики

Козицький П.
З циклу "7 етюдів": №№ 3, 7

Прелюд № 7

Кос-Анатольський А.
Пісні та романси
Молдавський танець

Людкевич С.
Баркаролла
Гагіка
Пересторога матері

Лятошинський Б.
З Шевченківської сюїти:
Прелюдія № 3,
Жалібна прелюдія
Арієтта Мирослави з опери "Золотий обруч"

Майборода Г.
Ой на горі роман цвіте...
Пісня блукача

Мейтус Ю.
Арія Люби з оп. "Північні зорі"
Козачок

Мосолов А.
Вечірній дзвін

Мусоргський М.
З Картинок до виставки: Прогулянка, Старий замок, Бидло,
Катакомби

Муха А.
З сюїти в класичному стилі: гавот, балада, пісня дитинства

Прокоф'єв С. Гавот з Класичної симфонії

Ревуцький Л.
Прелюд

Римський-Корсаков М.
Похід царя Берендея з оп. "Снігуронька"

Сен-Санс К.
Лебідь з циклу "Карнавал тварин"

Скорульський М.
Інтермеццо

Степовий Я.
Романси
Три шляхи
Ескізи - фа мажор, до мінор

Стеценко К.
Романси

Чайковський П.
З "Дитячого альбому": Комаринська, Баба-Яга
З циклу "Пори року", Пролісок

Шамо І.
З Української сюїти "Веснянка"

Шопен Ф.
Прелюдії №№ 4, 6, 7, 20
Штогаренко А.
Український танець

Шедрін Р.
Кадріль, Хоровод

4-й рік навчання 7-й та 8-й семестри
Аркас М.
Вступ до опери "Катерина"

Альбеніс Іс.
Кордова, Сереніта

Аренський А.
Фантазія на теми Рябініна І.

Бах І.
Сюїта сі мінор

Бетховен Л.
Сонати для ф-но (окремі розділи)

Галінін Г.
Сюїта для струнного оркестру

Глінка М.
Вальс-фантазія

Гомоляка В.
Закарпатські ескізи - сюїта

Гріг Е.
З сюїти "Пер гонт": танець Анітри,
В печері горного короля,
Жалоба Інґрід

Гулак-Артемовський С.
Вступ до оп. "Запорожець за Дунаєм"
Мазурка

Дашак З.
Українська сюїта

Данькевич К.
Дума Богдана з оп. "Богдан Хмельницький"

Домінчон К.
Романси

Івко В.
Варіації на лемківську тему

Косенко В.
Три мазурки
Ноктюрн, Поема
Етюди: №№ 2.8.9

Калінніков В.
Елегія, Ноктюрн

Колесса М.
Картинки Гуцульщини (вибірково)

Лапченко В.
Сюїта на теми укр. нар. пісень
Українська танцювальна

Лисенко М.
Пісня Петра з оп. "Наталка Полтавка"
Романси

Лятошинський Б.
Ой у полі три криниченьки

Моцарт В.
Маленька нічна серенада
Менуети з симфоній № 39, 40, 41

Мусоргський М.
З циклу "Картинки з виставки":
Тюльєрійський сад, Лімож,
Хатка на курячих ніжках,
Богатирські ворота

Муха А.
Фантазія на укр. пісню "Ой гай, мати"
Інтермеццо

Підгорний В.
Повій, вітре, на Україну

Скорик М.
Варіації на укр. народні теми

Скорудський М.
Дві прелюдії

Паліашвілі Э.
Вступ до опери "Даїсі"

Фибіх З.
Поема

Хачатурян А.
Вальс з муз. до драми "Маскарад"
Варіації Егіні з 6-ту "Спартак"

Чайковський П.
Пори року
Адажіо з I дії 6-ту "Спляча красуня"
Вступ до оп. "Евгеній Онегін"
Танці з Дивертисменту 6-та Лускунчик

ПАРТИТУРИ КЛАСИЧНИХ ТВОРІВ У ПЕРЕКЛАДІ ДЛЯ ОРКЕСТРУ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Барток Б.
Угорські картинки
Вечір у селі

Бородін О.
Мрії

Гайльн Й.
Дітяча симфонія

Гріг Е.
Інтермеццо
Норвезький танець

Глінка М.
Марш Чорномора

Дворжак А.
Слов'янський танець

Рахманінов С.
Інтродукція до оп. "Алеко"

Прокоф'єв С.
Танець руських самоцвітів
Марш з "Дитячої сюїти"
Утрішня серенада

Чайковський П.
Танець маленьких лебедів з 6-ту "Лебедине озеро"
Неаполітанська пісня
Тропак з 6-ту "Лускунчик"
Гумореска

Шостакович Д.
Три фантастичні танці /№1,2/
Жартівливий вальс
Скерцо з 5-ої симфонії
Гавот

Шуман Р.
Чому?

Шуберт Ф.
Музичний момент тв. 94 № 3

ОРИГІНАЛЬНІ ТВОРИ ТА ОБРОБКИ ДЛЯ ОРКЕСТРУ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Андрєєв В.
Обробки російських народних пісень
полонези, мазурки, вальси

Бояшов В.
Сюїта "Горбоконики"
Хороводна, Колискова, Мазурка
лірична поема

Будашкін М.
Танцювальна, Хороводна,
Думка, На ярмарку,
Сказання про Байкал
Варіації для балалайки з оркестром

Блок В.
Три п'єси на народні теми:
Удмуртська протяжна, Карельський танець,
Марійський ліричний наспів

Домінчен К.
Варіації на укр. пісню "Летить галка через балку"
Український танець
Увертюра на українські теми
Фантазія на укр. пісню "Взяв би я бандуру"

Гуцал В.
Веснянка, Скрипка,
Сурма, Ліра, Кувилія

Гайдєнко А.
Весняні ігрища
Катерина, Куманець

Завадський М.
Думка, Козак, Шумка

Івко В.
Варіації на лемківську тему

Колесса М.
Три коломийки

Карамишев В.
Гуцульська рапсодія

Калачевський М.
Українська симфонія

Лисенко М.
Серенада
Елегія, Козачок

Лапченко В.
Стоїть гора високая
Ой лопнув обруч
Як під яблунькою

Леонтович М.
Піють півні

Людкевич С.
Гагілка

Лятошинський Б. Ой у полі три криниченьки

Мясков К.
Український танець
Фантазія на закарпатські теми
Білоруський танець

Ніщинський П.
Вечорниці з музики до вистави "Назар Стодоля"

Раков М.
Протяжна
Вісім п'єс для оркестру народних інструментів

Скорульський М.
Інтермеццо

Слонімський С.
Набат з опери "Вірінея"

Степовий Я.
Прелюд пам'яті Т.Г.Шевченка

Фомін М.
Ох, я нещасливий
Мрії

Фрід Г.
Заснули поля під туманами
Танцювальна

Циганков А.
Травушка-муравушка

Черних А.
Дві укр. народні пісні - Ой, попливи, вутко

Юцєвич Е.
Українська рапсодія

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Багриновский М. Дирижерская техника рук М.: Высшее училище военных дирижеров 1947.

- Гинзбург Лео Избранное. Дирижеры и оркестры. Вопросы теории и практики дирижирования. М.: Советский композитор 1982.
- Дирижерское исполнительство. Практика, теория, эстетика. М.: Музыка 1975.
- Сржемский Г. Психология дирижирования. М.: Музыка 1988.
- Исполнительское искусство зарубежных стран. Выпуск 6. - Артуро Toscanini. М.: Музыка 1971.
- Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка. М.: Музыка 1968.
- Кан Е. Элементы дирижирования. Л.: Музыка 1980.
- Каннерштейн М. Вопросы дирижирования. М.: Музыка 1972.
- Колесса М. Основы техники дирижирования. К.: Музична Укр. 1973.
- Кондрашин К. О дирижерском искусстве. М.-Л.: Сов.комполитор 1970.
- Кофман Р. Виховання диригента: психологічні особливості Музична Україна, 1986.
- Малько М. Основы техники дирижирования. Л. -М.: Музыка 1965.
- Мусін І. Техника дирижирования Л.:Музыка, 1967.
- Мусін І. О воспитании дирижера Л.:Музыка, 1987.
- Ольхов К. Теоретические основы дирижерской техники Л.: Музыка, 1984.
- Пазовський А. Записки дирижера. М.: Музыка 1968.
- Поляков О. Язык дирижирования К.: Музична Україна 1987.
- Робинсон Пол Караян М.:Прогресс 1981.
- Сивизянов А. Проблемы мышечной свободы дирижера хора. М.: Музыка 1983.
- Тимофеев Ю. Руководство для начинающего дирижера М. 1933.1935.
- Хайкин Б. Беседы о дирижерском мастерстве. Статьи. М.: Советский композ. 1984.